

«Δεν υπάρχει πόλη που να θέλει να απολαμβάνει τη ζωή και να αποφεύγει τα βάσανα περισσότερο από την Ευσαπία. Για να είναι μάλιστα το πέρασμα από τη ζωή στο θάνατο λιγότερο απότομο, οι κάτοικοι έκτισαν ένα κανονικό αντίγραφο της πόλης τους κάτω από τη γη». Ίταλο Καλβίνο

Περιεχόμενα Άρθρου:

[ΚΑΘΟΔΟΣ](#)

[Ο ΝΤΑΒΕΛΗΣ, Ο ΤΡΕΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ](#)

[ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΘΕΟΙ ΣΤΑ ΕΓΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ](#)

[«ΤΟ ΜΕΓΑ ΘΗΡΙΟ»](#)

[ΥΠΟΧΘΟΝΙΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ](#)

[ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΥΞΗ ΥΠΟ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ](#)

[Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΡΑΚΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ](#)

[ΑΝΟΔΟΣ](#)

«Η νεομυθολογία δεν είναι τα διαδεδομένα ψέματα. Η νεομυθολογία είναι φαινόμενο στη ροή της πληροφορίας, που περιέχει, μεταξύ πολλών άλλων, και διαδεδομένα ψέματα, αλλά ακόμη πιο πολλές –παραλλαγμένες ή μεταλλαγμένες- αληθινές ιστορίες. (Μια αληθινή κατάσταση μπορεί να λάβει διαστάσεις νεομυθολογίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι αληθινή η κατάσταση)». Παντελής Γιαννουλάκης

ΚΑΘΟΔΟΣ

Κατάδυση στον υπόγειο κόσμο της Αθήνας σημαίνει κατάδυση στη σκοτεινή της πλευρά, στο υποσυνείδητό της. Σημαίνει κατάδυση στους φόβους, στις ανασφάλειες και τις αμφιβολίες της, στην άβυσσο των δοξασιών, των θρύλων και των δεισιδαιμονιών, στην άβυσσο του αρχέγονου τρόμου, ενός τρόμου που καλύφθηκε στο πέρασμα του χρόνου με τόνους μπετόν, πέτρας και χρώματος, λωρίδες ασφάλτου και θόρυβο.

Η νεομυθολογία της υπόγειας Αθήνας. Μάλλον δεν χρειάζεται να είναι κανείς «ειδικός» στα θέματα του μυστηρίου για να την γνωρίζει. Ο καθένας πλέον το έχει ακούσει. Άλλωστε είναι ένα ζήτημα που κατάφερε να γίνει πρωτοσέλιδο ακόμη και στην εφημερίδα Espresso (12 & 13/12/2000). Το υπέδαφος της πρωτεύουσας είναι γεμάτο από υπόγειες στοές. Αυτές συνδέονται μεταξύ τους και συνδέουν τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της πόλης, ενώ ποιος ξέρει και τι μπορεί να συμβαίνει τα βράδια σε ορισμένες από αυτές. Η ιστορία έχει ως εξής. Ξεκινάς το ταξίδι σου από κάποια από τις «γνωστές εισόδους» του κέντρου της πόλης. Από τα υπόγεια της Βουλής στο Σύνταγμα, την εκκλησία της Αγίας Δυνάμεως δίπλα στο Υπουργείο Παιδείας στην οδό Μητροπόλεως, την Ρώσικη Εκκλησία στην οδό Φιλελλήνων ή το κτίριο της οδού Ακαδημίας 58α με τον θρυλικό και απομακρυσμένο πλέον υπέρθυρο δράκο. Από εκεί συνεχίζεις το δρόμο και ανάλογα με την πορεία που θα ακολουθήσεις μπορείς να βγεις στους Αγίους Ισιδώρους στον λόφο του Λυκαβηττού, ή στις υπόγειες στοές κάτω από την Ακρόπολη όπου υπάρχει άλλωστε και ο «πραγματικός» μυστικός Παρθενώνας. Αν προχωρήσεις για ώρα μέσα στις σκοτεινές στοές μπορείς να φτάσεις ως το μοναστήρι της Καισαριανής στον Υμηττό, ή φυσικά στην σπηλιά «του Νταβέλη» στην Πεντέλη περνώντας και κάτω από το σπίτι της Δουκίσσης της Πλακεντίας.

Σύμφωνοι λοιπόν, όλοι φαίνεται πως έχουν ακούσει τις σχετικές ιστορίες, ή έστω τις πιο γνωστές απ' αυτές, όμως πόσοι στ' αλήθεια έχουν πράγματι προσπαθήσει έστω, να εισέλθουν σε κάποια από τις στοές για να εξετάσουν το θέμα; Πόσοι απ' αυτούς έχουν στη συνέχεια ακολουθήσει τις περίφημες αυτές διαδρομές και έχουν διαπιστώσει με τα μάτια τους την αλήθεια;

Δυστυχώς οι απαντήσεις, για όσους αγαπούν τα μυστήρια, είναι μάλλον απογοητευτικές. Ελάχιστοι έχουν επιχειρήσει να μπουν σε κάποια από τις εισόδους των στοών, ξεπερνώντας το φόβο τους για το σκοτάδι και το άγνωστο που αυτές συμβολίζουν, καθώς κανείς δεν γνωρίζει τι είναι πιθανόν να συναντήσει στον υπόγειο αυτό κόσμο. Αλλά και για αυτούς τους λίγους, τους περισσότερο παράτολμους, που κάποτε μπορεί να το επιχειρήσαν, το τέλος δεν ήταν αυτό που είχαν ονειρευτεί. Το υπόγειο ταξίδι συνήθως δεν

προχωρά περισσότερο από μερικά μέτρα και οι στοές φαίνεται να μην οδηγούν πουθενά αλλού. Όταν, λοιπόν, οι περισσότερες είσοδοι της Υπόγειας Αθήνας έχουν ερμητικά σφραγιστεί και κανείς δεν μπαίνει στον κόπο να ανοίξει δύο - τρεις καινούργιες, αρκούμαστε στη Φαντασία μας για να εξερευνήσουμε στοές και λαγούμια. Κυρίες, κύριοι, καλωσήρθατε στην «Κλειδωμένη Υπόγεια Αθήνα».

Ωραία ως εδώ. Οι σκεπτικιστές μπορούν να χαμογελάσουν και τρίβοντας τα χέρια από ικανοποίηση να πουν: «Αν δεν υπάρχουν χειροπιαστές αποδείξεις, τότε δεν υπάρχει κανένα ζήτημα. Φαίνεται πως πρόκειται απλά για ένα θέμα που ξεκίνησε από φήμες και συνεχίστηκε παίρνοντας διαστάσεις νεομυθολογίας». Μια στιγμή όμως, είπαμε πως: «Μια αληθινή κατάσταση μπορεί να λάβει διαστάσεις νεομυθολογίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν είναι αληθινή η κατάσταση». Ακόμη κι αν δεν υπάρχουν (ή τουλάχιστον δεν τις γνωρίζουμε) ατράνταχτες αποδείξεις για την ύπαρξη στοών από ανθρώπους που έχουν περπατήσει σε αυτές ή από υπόγειους χάρτες που περιγράφουν με ακρίβεια τις διαδρομές, υπάρχουν, ωστόσο, στοιχεία που δεν μπορούμε να αγνοήσουμε.

Για τον ερασιτέχνη κυνηγό μυστηρίων, κάθε συλλογισμός μπορεί να πυροδοτήσει διαδοχικές διανοητικές εκρήξεις. Μια ερώτηση, ένας συνειρμός μπορούν να αποτελέσουν το κλειδί. Όταν τα κλειδιά για την Υπόγεια Αθήνα έχουν χαθεί ή σαπίζουν σε σφηνωμένα συρτάρια, μόνο μέσο εξερεύνησης είναι οι υπάρχουσες πληροφορίες, η Φαντασία και διάθεση συλλογιστική. Μπορεί κάτι να μας ξέφυγε...

Ανοίγουμε τον χάρτη της Αθήνας και προσπαθούμε να παρατηρήσουμε. Γραμμές, σχέδια, τετραγωνάκια, χρώματα, γράμματα. Αγγίζουμε τον χάρτη, μα το μόνο που νιώθουμε είναι το χαρτί, μία επιφάνεια τίποτα περισσότερο. Κάτω από το χαρτί με τα σχεδιάκια δεν υπάρχει τίποτα, κανένα βάθος. Κάτι ξένο απλώνεται κάτω και πέρα από το χάρτη. Ο Χάρτης δεν είναι η Αθήνα. Το μάτι μας πέφτει στην Ακρόπολη και το αφήνουμε να περιπλανηθεί στους δρόμους γύρω της, όπως το μάτι του δορυφόρου. Εστιάζουμε όπου μας κάνει εντύπωση, ψάχνουμε για άγνωστα μέρη, τοποθεσίες πάνω στον χάρτη που δεν έχουμε ξαναδεί ποτέ, παράξενα ονόματα, η φαντασία μας οργιάζει. Και τα ερωτήματά μας παραμένουν αναπάντητα. Αχαρτογράφητα. Ο χάρτης είναι ελλιπής. Απουσιάζουν τα υπόγειά του, θριαμβεύουν οι ταρατσες του. Ο δορυφόρος ερωτοτροπεί με την επιφάνεια, με το πρόσωπο, δεν ενδιαφέρεται για τα μύχια. Το μόνο που μπορούμε, είναι λάθρα να υποθέτουμε και λάθρα να φανταζόμαστε. Η Υπόγεια Αθήνα κρύβει τα Μυστικά της. Χρειαζόμαστε άλλη όραση για να τα εξερευνήσουμε.

Ο ΝΤΑΒΕΛΗΣ, Ο ΤΡΕΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Το νερό της βροχής αλλά και ανθρώπινα χέρια κατέσκαψαν τα βουνά γύρω από την Αθήνα. Λατομεία, ορυχεία, λατρευτικές σπηλιές χρωστούν στον άνθρωπο τη διαμόρφωσή τους. Ληστές, επαναστάτες, μοναχοί, βοσκοί, στρατός έχουν χρησιμοποιήσει κατά καιρούς τους πέτρινους όγκους που περικυκλώνουν την Αθήνα. Το πιο φημισμένο βουνό της Αθήνας στο πεδίο των παράξενων μελετών είναι η πολυσυζητημένη Πεντέλη. Στην αρχαιότητα τροφοδοτούσε τους Αθηναίους με το περίφημο πεντελικό μάρμαρο από το οποίο είναι κατασκευασμένος και ο Παρθενώνας. Αιώνες μετά η σπηλιά των Αμώμων που βρίσκεται στο βουνό και κάποτε αποτελούσε λατρευτικό και ασκητικό χώρο, όπως μαρτυρούν και τα μικρά εκκλησάκια που στέκουν στην είσοδό της, συνδέεται με καθοριστικό τρόπο με τον φοβερό λήσταρχο Νταβέλη και έκτοτε γίνεται γνωστή με το όνομα «Σπηλιά του Νταβέλη». Η λαϊκή φαντασία ήθελε τον Νταβέλη να μπαινοβγαίνει απαρατήρητος στην πόλη των Αθηνών χρησιμοποιώντας ένα εκτεταμένο δίκτυο στοών που με κομβικό σημείο την Πεντέλη οδηγούσε σε διάφορες περιοχές της Αθήνας, ενώ επέτρεπε και την διαφυγή σε μακρινά σημεία εκτός της πόλης. Μία από αυτές τις στοές μάλιστα υποτίθεται πως οδηγούσε στα υπόγεια της θερινής έπαυλης της Δούκισσας της Πλακεντίας στην Πεντέλη. Η αλληλεπίδραση φαντασίας και πραγματικότητας στο τρίπτυχο Πεντέλη- Νταβέλης- Δούκισσα της Πλακεντίας, με εξαιρετικά γόνιμο τρόπο μας έδωσε τον πιο συναρπαστικό σύγχρονο θρύλο των Αθηνών.

Το ενδιαφέρον για τα μυστήρια της Πεντέλης αναζωπυρώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '70 και τις αρχές του '80, όταν ξεκίνησαν τα θρυλικά στρατιωτικά έργα που έλαβαν χώρα στην περιοχή της σπηλιάς με άκρα τότε μυστικότητα. Οι θεωρίες συνωμοσίας της εποχής μιλούσαν για δημιουργία υπογείων αποθηκών πυρηνικών και για επαφές με εξωγήινους. Μια άλλη θεωρία ήθελε μεγάλες ποσότητες λατύπης από το βουνό να ταξιδεύει για ύποπτους λόγους στην Αμερική. Τα μυστηριώδη μέχρι και σήμερα έργα σταμάτησαν στις αρχές περίπου της δεκαετίας του '90, όταν η περιοχή εγκαταλείφθηκε μ' έναν μάλλον βιαστικό και ακατανόητο τρόπο. Τα ίχνη που άφησαν αυτά τα έργα στο χώρο είναι κάτι παραπάνω από εμφανή. Αινιγματικές και σχεδόν κωμικές δυο στοές στέκουν εκατέρωθεν της σπηλιάς των Αμώμων. Μοιάζουν σαν ο στρατός να προσπαθούσε να προσεγγίσει την σπηλιά από ...τα πλάγια. Πολλές θεωρίες έχουν αναφερθεί για τη χρησιμότητα αλλά και την παραδοξότητα των ημιτελών, όπως φαίνεται, αυτών έργων. Το σίγουρο είναι ότι κάποτε υπήρξε ενδιαφέρον, ο στρατός προσπάθησε να ανοίξει σήραγγες. Να υποθέσουμε ότι το μετάνιωσε στην πορεία ή ότι ευοδώθηκαν άλλα έργα που εξυπηρετούσαν καλύτερα τα όποια συμφέροντα; Αχ, Πεντέλη! Με τόσο κόσμο μαζεμένο εκεί πάνω τα ραντάρ έπιαναν παράσιτα.

Η μόνη είσοδος στοάς που υπάρχει ανοικτή σήμερα εντός της σπηλιάς, δεν οδηγεί παρά μερικά μέτρα πιο βαθιά σε μια υπόγεια μικρή λίμνη. Μόνο υποθέσεις μπορούμε πλέον να

κάνουμε για την πιθανή ύπαρξη και άλλων στοών πριν την έναρξη των έργων. Από το βουνό βέβαια δεν εξαλείφθηκαν τα παράξενα φαινόμενα, με υπόκωφους μηχανικούς θορύβους, θεάσεις αγνώστων όντων και παρεμβολές σε μηχανήματα να συνεχίζονται μέχρι και σήμερα. Φαντάζει πάντως παράλογο ο ελληνικός στρατός ή όποιες δυνάμεις εκμεταλλεύονταν με κάποιο τρόπο το πεντελικό όρος να έπαψαν ξαφνικά να ενδιαφέρονται για αυτό. Η Αθήνα χρειάζεται αεράμυνα, χρειάζεται καταφύγια και χρειάζεται υπόγειες βάσεις. Στοιχειώδης στρατηγική προετοιμασίας πολέμου. «Αν θέλεις ειρήνη, προετοιμάζε τα βουνά σου...» Η κοινή λογική προστάζει ότι αν οι ιθύνοντες, έπαψαν να ασχολούνται με την Πεντέλη, δεν είναι γιατί έχασαν το ενδιαφέρον τους, αλλά γιατί έστρεψαν την προσοχή τους αλλού. Κάπου εδώ, ξεκίνησαν να ακούγονται ιστορίες για τον Υμηττό. Ο Υμηττός ή αλλιώς Τρελός (!) βρήκε από τρύπες και ανοίγματα με μαρτυρίες για ανθρώπους που χάθηκαν για πάντα στα βάθη του. Φημολογείται ότι οι στρατιωτικές εγκαταστάσεις δεν είχαν παρά να εκμεταλλευτούν τις ήδη υπάρχουσες διόδους. Άλλες μαρτυρίες μιλούν για θεάσεις UFO, παράξενων φώτων ή ακόμη και πλασμάτων. Είναι γεγονός πάντως ότι απαγορεύεται η παραμονή στον Υμηττό μετά τη δύση του ηλίου.

Ο Υμηττός θεωρείται θετικός πόλος σε ένα παράξενο κύκλωμα που περιζώνει την Αθήνα. Αντίθετα, αρνητικός πόλος θεωρείται η Πεντέλη και εξισορροπιστής ο χαρακτηριστικότερος λόφος των Αθηνών: Ο Λυκαβηττός. Στο κέντρο της Αθήνας, στέκει πράσινος ακόμα και φυλάει τα μυστικά του. Κλειδαμπαρωμένες εισοδοί προς το εσωτερικό του, εκκλησάκια κτισμένα πάνω στον βράχο και πάνω από στοές, ημιτελή έργα και άφαντες στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Το 1885 ο ρομαντικός κλασικιστής αρχιτέκτονας Ερνέστος Τσίλερ ατενίζει τον Λυκαβηττό, επιθυμεί να τον ονομάσει «Αερικόν Θεραπευτήριον» και ονειρεύεται κήπους ένυδρους, καταρράχτες και κιονοστοιχίες με θέα την Ακρόπολη. Φαίνεται, γνωρίζει ότι ο Λυκαβηττός κρύβει υπόγεια ποτάμια, τα σχέδιά του όμως μένουν στα συρτάρια. Από το Λυκαβηττό βλέπεις τον λόφο του Στρέφη, θυμάσαι κάποιον που σου είπε ότι μεταξύ Λυκαβηττού και Στρέφη κάποτε ήταν δάσος με νεράιδες (στο παρελθόν δεν χτίζονταν σπίτια εκεί, αλλά όταν οι παραδόσεις ξεχάστηκαν και άρχισε να οικοδομείται, δημιουργήθηκε μια «νέα πόλη», η σημερινή περιοχή Νεάπολη) και χαμογελώντας αποστρέφεις το βλέμμα σου. Εξάλλου πάντα ο λόφος σε αποπροσανατόλιζε, ακριβώς όπως και οι αλλοπρόσαλλες κατασκευές στα πλευρά του, λες και ο χώρος ήταν κομβικό σημείο, σταυροδρόμι.

Από τα υπόγεια μυστήρια της Αττικής δεν θα μπορούσαν να λείπουν τα ορυχεία και τα μεταλλεία της. Στο Λαύριο, όπου οι Αθηναίοι διατηρούσαν στην αρχαιότητα μεταλλεία αργύρου, υπάρχουν ακόμα και σήμερα άνθρωποι που αναφέρουν παράξενες όσο και εξωφρενικές ιστορίες για τις στοές των ορυχείων. Ορυχεία και νταμάρια αποτέλεσαν για μεγάλο ή μικρό χρονικό διάστημα πολλοί από τους λόφους και τα βουνά της Αθήνας. Η φύση των εργασιών προϋπέθετε διάνοιξη εισόδων και εξόδων στους ορεινούς όγκους. Πολλές φορές, ωστόσο, οι εργασίες διακόπτονταν απότομα και δίχως εμφανή δικαιολογία. Οι χάρτες των στοών των ορυχείων αποτελούν συλλεκτικά αντικείμενα μεταξύ των ερευνητών των υπόγειων στοών αλλά και των επίδοξων κυνηγών θησαυρών. Πολύτιμοι

οδηγοί είναι και οι γνώστες των στοών που κάποτε δούλευαν εκεί. Οι ιστορίες που διηγούνται αφορούν δαιδαλώδη δίκτυα, άγνωστα ακόμα και στους πιο έμπειρους, μυστηριώδη φώτα και φωνές, χαμένους συντρόφους, ξεχασμένα κοιτάσματα, συναισθήματα τρόμου και αποπροσανατολισμού. Οι άνθρωποι αυτοί κυριολεκτικά μετοίκησαν στην Υπόγεια Αθήνα και έζησαν εκεί ένα μεγάλο μέρος της ζωής τους. Στις διηγήσεις τους πάντα αναφέρουν τον φρικτό φόβο τους να αποκλειστούν στα έγκατα της Γης, όσο και την λυτρωτική ανακούφισή τους όταν αντίκριζαν τον Ήλιο μετά από ώρες σκοταδιού.

ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΘΕΟΙ ΣΤΑ ΕΓΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Ένα άλλο άγνωστο κεφάλαιο της Υπόγειας Αθήνας είναι οι διάφοροι ποταμοί που την διέσχιζαν και πλέον ρέουν υπογείως. Πολλές φορές κατά τη διάρκεια ανασκαφών, ανεγέρσεων οικοδομών και των εργασιών του Μετρό οι εργάτες συνάντησαν κομμάτια των ποταμών αυτών που παλαιοί περιηγητές αλλά και κάτοικοι θυμούνται. Η Αθήνα είχε ανέκαθεν πολλούς ποταμούς-χειμάρρους και ήταν πλούσια σε νερά, με το 80% των νερών να απορροφούνται από το έδαφος. Μελέτες (Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία 29/12/2002) έχουν αποδείξει ότι κάτω από την Αθήνα, σχεδόν σε κάθε δρόμο της, κρύβεται ένα μπαζωμένο ρέμα ή ένα υπόγειο ποτάμι που συνεχίζει να κυλά. Μόνο στο Λεκανοπέδιο της Αττικής έχουν μπαζωθεί και τσιμεντοποιηθεί περίπου 550 χιλιόμετρα ρέματα και χείμαρροι. Τα ποτάμια μπαζώθηκαν προκειμένου να πραγματοποιηθούν τα οικιστικά όνειρα των κατοίκων της Αθήνας αλλά σε πολλά σημεία τους συνεχίζουν να κατεβάζουν νερό και να αποτελούν απειλή όταν φουσκώνουν από τις νεροποντές.

Ο Ιλισός, το μεγαλύτερο ποτάμι που διέσχιζε την Αθήνα, ξεκινούσε από τον Υμηττό και σήμερα κυλάει εξ ολοκλήρου υπογείως. Συνεχίζει κάτω από τη Μιχαλακοπούλου, περνάει από την Βασ. Σοφίας μπροστά από το Παναθηναϊκό Στάδιο, συνεχίζει στην Καλλιρρόης, για να καταλήξει μετά την Καλλιθέα στη θάλασσα. Οι Αθηναίοι θεωρούσαν τον Ιλισό ιερό και στις όχθες του διατηρούσαν βωμούς πολλών θεών. Η σπουδαιότητά του, ωστόσο διαφαίνεται περισσότερο από το γεγονός ότι εκεί τελούνταν τα Μικρά Μυστήρια τα οποία σχετιζόνταν τόσο με τα Ελευσίνια Μυστήρια, όσο και με Διονυσιακές τελετουργίες. Από το ιερό ποτάμι το μόνο που απομένει τώρα εμφανές είναι η στεγνή και χορταριασμένη κοίτη του δίπλα στην οποία είναι χτισμένη η Αγία Φωτεινή του Ιλισού. Στον Ιλισό χυνόταν ο Ηριδανός που ξεκινούσε από τον Λυκαβηττό και κατέβαινε από το Κολωνάκι. Κατά τη διάρκεια των εργασιών του Μετρό στην πλατεία Συντάγματος, ανακαλύφθηκε η αρχαία κοίτη του. Ο ποταμός συνεχίζει στις οδούς Μητροπόλεως και Ερμού, στην Αρχαία Αγορά και καταλήγει στον Κεραμεικό. Την κοίτη του Ηριδανού συνάντησε το Μετρό και στο

Μοναστηράκι, γεγονός που ανησύχησε ιδιαίτερα τους υπεύθυνους, καθώς το ποτάμι φούσκωσε κάποιες φορές επικίνδυνα κατά τη διάρκεια των εργασιών. Ακόμα και σήμερα, ο υπόγειος ποταμός κατεβάζει 20-30 κυβικά νερού την ώρα, ενώ τις βροχερές μέρες το νερό υπερδιπλασιάζεται και από τα νερά του πλημμυρίζει η Ποικίλη Στοά και η Αρχαία Αγορά.

Από το Λυκαβηττό ξεκινούσε και ο Βοϊδοπνίχτης που χωριζόταν, με ένα μέρος του να περνάει από την οδό Δημοκρίτου και στην οδό Ακαδημίας προς το Αρσάκειο. Από τα Τουρκοβούνια ξεκινούσε ο Κυκλόβορος, ένας από τους μεγαλύτερους χειμάρρους της Αθήνας, έφθανε στο Πεδίον του Άρεως και διαμέσου της οδού Μάρνη κατέληγε στην πλατεία Βάθης. Το Παγκράτι και τον Βύρωνα διέσχιζαν ο Αλασσώνας και το ρέμα «Πήδημα της Γριάς» αντίστοιχα. Στο Φάληρο χύνονταν ο Βουρλοπόταμος (ή Ξηροτάγαρος) και το ρέμα της Πικροδάφνης. Το ρέμα του Ποδονίφτη κυλάει κάθετα τους δήμους Χαλανδρίου, Ψυχικού, Φιλοθέης και Ν. Ιωνίας, διασχίζει υπόγεια τη Λεωφόρο Κηφισίας καταλήγοντας στον Κηφισό. Οι σχετικές πανεπιστημιακές μελέτες συγκρίνουν την σημερινή τσιμεντούπολη με τις παλαιότερες διαμορφώσεις της όπου γεωργικές εκτάσεις, χωράφια και ποτάμια διέσχιζαν τη γη. Η εικόνα των πανάρχαιων ποταμών που πότιζαν την Αθήνα και απορροφούσαν τα νερά της βροχής έχει περάσει ανεπιστρεπτί. Λόγω των επιχωματώσεων και των αλλοπρόσαλλων οικιστικών σχεδίων τα υπόγεια ποτάμια φουσκώνουν και πλημμυρίζουν κάθε φορά που βρέχει λίγο παραπάνω, υπενθυμίζοντάς μας την μακράιωνη ύπαρξή τους που χλευάζει τις όποιες προσπάθειες εξαφάνισής τους. Στις υπόγειες πια διαδρομές τους τα ποτάμια συνεχίζουν τις πορείες τους μουρμουρίζοντας φευγαλέα μυστικά μηνύματα κάτω από τα πόδια μας...

«ΤΟ ΜΕΓΑ ΘΗΡΙΟ»

Ο Μητροπολιτικός Σιδηρόδρομος, το «Μέγα Θηρίο», μεταφέρει σήμερα τους δικούς του μνημένους στην Υπόγεια Αθήνα. Κατά τη διάρκεια των εργασιών που επίσημα ξεκίνησαν το καλοκαίρι του 1992 αποκαλύφθηκε ένας άγνωστος κόσμος κάτω από την επιφάνεια. Πριν ξεκινήσουν οι εργασίες η εταιρία κατασκευής του Μετρό, χρηματοδότησε και υποστήριξε τεχνικά ανασκαφές έκτασης 69.000 τετραγωνικών μέτρων, τις εκτενέστερες που έγιναν ποτέ στην Αθήνα. Το Υπουργείο Πολιτισμού σχεδίασε και επέβλεπε τις αρχαιολογικές έρευνες που ομολογουμένως ολοκληρώθηκαν σε αρκετά σύντομο χρονικό διάστημα. Ο Κεραμεικός, το Ολυμπίειο, το Σύνταγμα, η Ακαδημία και το Μοναστηράκι χαρακτηρίστηκαν Περιοχές Υψηλού Αρχαιολογικού Κινδύνου, ενώ σε κάθε σταθμό, οι ανασκαφές αλλά και αργότερα τα μηχανήματα εκσκαφής, αποκάλυπταν πληθώρα αναπάντεχων ευρημάτων από τη νεολιθική έως και τη σύγχρονη εποχή. Εκτεταμένα αποχετευτικά δίκτυα, υδραγωγεία,

δημόσια λουτρά, νεκροταφεία, εργαστήρια, δρόμοι, τείχη και μία μυστηριώδης αίθουσα γεμάτη με λυχνίες ελαίου διακοσμημένες με ερωτικές σκηνές, περιλαμβάνονταν μεταξύ των πολύ σημαντικών ευρημάτων. Μόνο στον Κεραμεικό, το σημαντικότερο αρχαίο νεκροταφείο της Αθήνας, βρέθηκαν περίπου 1200 τάφοι. Φρέατα αποκαλύφθηκαν στο Ζάππειο, στον Εθνικό Κήπο, στο Σύνταγμα, στην Οδό Αμερικής και σε άλλες τοποθεσίες που θα περνούσε το Μετρό. Στην οδό Σανταρόζα υπόγειες σήραγγες συνέδεαν φρέατα και δεξαμενές που αποτελούσαν τμήματα υδραυλικών συστημάτων (www.apodimos.gr). Αποχετευτικά συστήματα, Ρωμαϊκοί αγωγοί ομβρίων υδάτων και δίκτυα φρεάτων ήταν συνήθη ευρήματα σε μέρη όπως ο Σταθμός Λαρίσης, ο Ευαγγελισμός και η σήραγγα Παλαιολόγου.

Πολλά από τα εν λόγω υδρευτικά και αποχετευτικά δίκτυα χαρακτηρίζονται ως πυκνότητα και πολύπλοκα και οι ίδιες οι επίσημες πινακίδες που έχουν αναρτηθεί στους σταθμούς του Μετρό αποδεικνύουν την ύπαρξη πυκνών υπόγειων στοών, πηγαδιών και φρεάτων κατά την διάρκεια των εργασιών. Σύμφωνα με την επίσημη πινακίδα που έχει αναρτηθεί δίπλα από την γιγαντοαφίσα στον σταθμό του Μετρό στην Ακρόπολη σχετικά με το φρέαρ νο. 68, «τα συμβατικά μηχανήματα εκσκαφής συναντούσαν στην πορεία τους αρχαία ορύγματα-πηγάδια και δεξαμενές- το υλικό πλήρωσης των οποίων με τα πρώτα χτυπήματα εκχυνόταν στο δάπεδο της σήραγγας» (φωτογραφία από τα αρχεία της Α' ΕΠΚΑ). Η γιγαντοαφίσα δεν δημιουργεί και τις καλύτερες σκέψεις για το τι απέγιναν τα χιλιάδες ευρήματα. Στις πινακίδες τονίζεται ιδιαίτερα έως ύποπτα η μικρή σημασία που είχαν τα περισσότερα ευρήματα, η χρήση των πηγαδιών και των φρεάτων αποκλειστικά σαν αποχετευτικών δικτύων και η διάσωση των περισσότερων αρχαιοτήτων σε αποθήκες. Ελάχιστο μέρος των ευρημάτων παρουσιάζεται στους σταθμούς και αφού δεν γνωρίζουμε που βρίσκονται τα ευρήματα, πώς μπορούμε να είμαστε σίγουροι για τους υπόγειους χώρους, τα νεκροταφεία και τις υπόγειες στοές που συνάντησαν τα μηχανήματα του Μετρό;

Για να αποφευχθούν τέτοιες συναντήσεις, οι σήραγγες διανοίχθηκαν σε βάθος 20 μέτρων «πολύ χαμηλότερο από αυτό στο οποίο βρίσκονταν οι αρχαιότητες». Όπως αποδεικνύει η ζημιογόνα συνάντηση του Μετρό με το Αδριάνειο Υδραγωγείο σε βάθος 27 μέτρων στο σταθμό της Πανόρμου (Ελευθεροτυπία 12/07/2002) οι αρχαιότητες δεν περιορίζονταν στα είκοσι μέτρα κάτω από την επιφάνεια, αλλά εκτεινόταν πολύ βαθύτερα. Γιατί έχει αποκλειστεί η ύπαρξη αρχαιοτήτων σε μεγαλύτερα βάθη; Αν οι υπεύθυνοι δεν γνώριζαν τις ακριβείς τοποθεσίες αρχαιολογικών ευρημάτων λίγα μέτρα κάτω από την επιφάνεια, πώς θα μπορούσαν να γνωρίζουν για πολύ πιο βαθιά; Ό,τι υπάρχει από εκεί και κάτω πέρασε στην ανυπαρξία από τη στιγμή που το πρώτο βαγόνι μπήκε σε λειτουργία. Προφανώς δεν θα επιτραπεί σε κανέναν αρχαιολόγο να αναζητήσει θησαυρούς κάτω από τις σήραγγες του Μετρό, αν θίγονται ιδιωτικά συμφέροντα.

Εκτός από το αρχαιολογικό ενδιαφέρον, τα αποχετευτικά δίκτυα και τις υπόγειες

σήραγγες (γνωστές και άγνωστες), τα μηχανήματα του Μετρό συνάντησαν ένα έδαφος που δυσκόλευε αφάνταστα το έργο τους. Οι γεωλογικοί σχηματισμοί που αποτελούν το υπέδαφος της Αθήνας ονομάζονται «Αθηναϊκός Σχιστόλιθος», με τις δυνάμεις της φύσης να έχουν δημιουργήσει ένα πολυσύνθετο υπόβαθρο με κερματισμένα, πτυχωμένα και παραμορφωμένα στρώματα. Η δε βραχομάζα χαρακτηρίζεται ανομοιογενής, ανισότροπη και αποσαθρωμένη. «Ανοιχτές ασυνέχειες, καρστικά έγκοιλα σε ασβεστολιθικά πετρώματα και κατακερματισμένο υλικό σε συμπαγή πετρώματα» τονίζουν την ιδιαιτερότητα του «Αθηναϊκού Σχιστόλιθου» (www.ametro.gr) : Η Υπόγεια Αθήνα δείχνει να είναι σαθρή και διάτρητη. Μάλιστα, οι διαφοροποιήσεις αυτές, από τους πιο σκληρούς ως τους πιο χαλαρούς γεωλογικούς σχηματισμούς, δεν συναντούνται σε άλλες πόλεις με Μετρό, όπως το Παρίσι, η Μαδρίτη και το Βερολίνο! Σαν αποτέλεσμα, οι γεωτρήσεις που έγιναν δεν ήταν καθόλου αξιόπιστες, αφού κάθε λίγα μέτρα η μορφολογία του εδάφους άλλαζε. Τα υπερσύγχρονα μηχανήματα TBM (Μετροπόντικες) αναγκάζονταν να αδρανοποιούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα και τη θέση τους έπαιρναν συμβατικές μέθοδοι προκειμένου να ολοκληρωθούν τα έργα. Ο ένας Μετροπόντικας ήταν καθηλωμένος για περίπου δύο χρόνια στην περιοχή της οδού Αγ. Κωνσταντίνου, ενώ ο άλλος έβρισκε ανυπέρβλητες δυσκολίες στις περιοχές της Ερμού και του Κεραμεικού και κάτω από τη Συγγρού συνάντησε ασταθή εδάφη, υπόγειες λίμνες και στοές.

Εξαιτίας του εδάφους αλλά και πιθανών λανθασμένων υπολογισμών σημειώθηκαν καθιζήσεις στην πλατεία Καραϊσκάκη, στην Αγίου Κωνσταντίνου, στην Ομόνοια, στην οδό Νίκης στο Σύνταγμα, στη λεωφόρο Βουλιαγμένης και στη Δουκίσσης Πλακεντίας. Θυμηθείτε το διάσημο πλέον περίπτερο στην Πανεπιστημίου 44, που η γη άνοιξε και το κατάπιε. Μόνο κάτω από το σημείο εκείνο βρέθηκαν δύο πηγάδια, μία υπόγεια στοά και ένας υπόγειος ποταμός!(Το Βήμα, 28/03/1999) Τσιμέντο ταχείας πήξεως κάλυψε το ανεπιθύμητο άνοιγμα, ενώ συνολικά 600.000 κ.μ. τσιμέντου χρησιμοποιήθηκαν για να γεμίσουν τις τρύπες που άφηναν πίσω τους οι Μετροπόντικες. Μία και μόνο εικόνα, του περιπτέρου που σε ζωντανή σύνδεση κατέρρευε, ήταν αρκετή για να τρομάξει τους υπεργήνους και να προβληματίσει τους υπεύθυνους. Σοβαρά ερωτηματικά τέθηκαν την περίοδο εκείνη ακόμα και για τη συνέχεια των έργων του Μετρό αφού η μία δυσκολία διαδεχόταν την άλλη. Εκτός από το σαθρό έδαφος και τις αρχαιότητες, τα μηχανήματα δεν μπορούσαν να προχωρήσουν τις ήδη καθυστερημένες εργασίες επειδή έπεφταν πάνω σε δίκτυα κοινωφελών οργανισμών, παράνομους και επομένως άγνωστους αγωγούς, μπαζωμένα ρέματα και ποτάμια, παλιές γαλαρίες και υπόγειες στοές τις οποίες οι γεωλόγοι δεν γνώριζαν που ακριβώς βρίσκονται.

Τα έργα, ωστόσο, ολοκληρώθηκαν και εδώ και έξι περίπου χρόνια ο Μητροπολιτικός Σιδηρόδρομος των Αθηνών εξυπηρετεί εκατοντάδες χιλιάδες πολίτες προσφέροντας τις πολύτιμες υπηρεσίες του. Ανησυχίες όμως εκφράζονται για την αντοχή του ήδη επιβαρημένου και αποδεδειγμένα πλέον κούφιου υπεδάφους. Παρόμοιοι προβληματισμοί αφορούν και τις μελλοντικές επεκτάσεις του Μετρό ιδίως προς περιοχές όπως το Περιστέρι που παλιότερα λειτουργούσαν λιγνιτωρυχεία. Όσον αφορά τις μελλοντικές νέες γραμμές, στην «Κίτρινη», θα συνδέονται Μαρούσι, Άνω Λιόσια, Παγκράτι/ Καισαριανή,

Κολωνάκι, Πανεπιστήμιο, Εξάρχεια, Δικαστήρια, Γαλάτσι, Άλσος Βεΐκου. Δεν έχουν ακουστεί λίγα για υπόγειες διαδρομές που περνούν κάτω από ορισμένα από τα παραπάνω μέρη. Γιατί δεν ξεκλειδώνονται άραγε οι ήδη υπάρχουσες υπόγειες στοές να εξυπηρετηθεί ο κόσμος;

ΥΠΟΧΘΟΝΙΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Ας πάμε και μια βόλτα ως την Ακρόπολη (την γνωστή, όχι την υπόγεια). Ένας μικρός περίπατος, στην πιο όμορφη ίσως περιοχή της πρωτεύουσας, τον πεζόδρομο των οδών Διονυσίου Αρεοπαγίτου και Αποστόλου Παύλου, αλλά και στο λόφο του Φιλοπάππου θα μας αποκαλύψει μια σειρά από σφραγισμένες με σιδερένιες πόρτες εισόδους σε μικρά σπήλαια ή «πηγάδια». Το ίδιο θα διαπιστώσουμε αν συνεχίσουμε και προς την αρχαία Αγορά, τον Κεραμεικό ή τους στύλους του Ολυμπίου Διός (κάπου εκεί κοντά όπου ο Δευκαλίων είδε κάποτε τα τελευταία νερά του κατακλυσμού να υποχωρούν σε μια ρωγμή του εδάφους). Αλλά και στους πρόποδες του «ιερού βράχου» θα δούμε κλειστά σπήλαια, όπως του Πανός και του Απόλλωνος.

Ο ιερός βράχος της Ακρόπολης με τους αμέτρητους λατρευτικούς χώρους, τα σπήλαια που αφθονούν στα διαβρωμένα του πετρώματα και τις ιερές πηγές που ξεπηδούν από τα σπλάχνα του, τυλιγμένος στην άχλη του μύθου στέκεται αιγιματικά στο πέρασμα του χρόνου κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των εξερευνητών με το πλήθος των θρύλων που μιλούν για θησαυρούς θαμμένους στο εσωτερικό του, αμύθητης αξίας αγάλματα και λαβυρινθώδεις στοές που φτάνουν μέχρι τη θάλασσα. Υπάρχει μάλιστα και ένας θρύλος που τοποθετεί κάτω από το έδαφος της Ακρόπολης έναν Παρθενώνα μεγαλοπρεπέστερο από αυτόν που όλοι γνωρίζουμε. Ο Πausanias, περιγράφοντας την Ακρόπολη αναφέρει διάφορα ιερά σπήλαια, μυστηριώδη πηγάδια και ανοίγματα του εδάφους, καθώς και μυστικές τελετές που συνδέονταν με όλα αυτά.

Στη νότια πλευρά της Ακρόπολης, πάνω από το θέατρο του Διονύσου περιγράφει σπήλαιο πάνω στο οποίο βρισκόταν τοποθετημένος τρίποδας, ενώ στο εσωτερικό του έφερε

παράσταση του Απόλλωνα και της Αρτέμιδος να σκοτώνουν τα παιδιά της Νιόβης. Το σπήλαιο σήμερα πέρα από κάποιους εναπομείναντες κίονες φιλοξενεί (φυσικά!) και ένα χριστιανικό εκκλησάκι. Περιγράφοντας τον ιερό χώρο του Ερεχθείου ο Πausanίας αναφέρει στο εσωτερικό του παράξενου οικοδομήματος την ύπαρξη ενός πηγαδιού με θαλασσινό νερό. Το αξιοπερίεργο σχετικά με αυτό το πηγάδι δεν είναι τόσο το γεγονός ότι διαθέτει θαλασσινό νερό, όσο το γεγονός ότι όταν φυσάει νοτιάς ακούγεται μέσα του ήχος κυμάτων! Υποτίθεται ότι το πηγάδι αυτό το δημιούργησε ο Ποσειδώνας με ένα χτύπημα της τριαινάς του ως σημείο προς τους Αθηναίους κατά τη διάρκεια της φιλονικίας του με την Αθηνά για την κυριαρχία της πόλης. Άραγε υπάρχει κάποια υπόγεια διαδρομή που ενώνει το πηγάδι του Ερεχθείου με τη θάλασσα; Σήμερα πάντως το εσωτερικό του Ερεχθείου είναι απρόσιτο για το κοινό, και κανείς δεν μπορεί να είναι εκεί όταν φυσάει νοτιάς για να ακούσει τον φλοίσβο των κυμάτων που ταξιδεύει με τον άνεμο ως το βράχο της Ακρόπολης.

Δυτικά του Ερεχθείου σε συνέχεια με τον ναό της Αθηνάς βρίσκεται ναός της Πανδρόσου της μόνης κόρης του Κέκροπα που δεν παράκουσε την εντολή της θεάς να μην ανοιχθεί το καλάθι στο εσωτερικό του οποίου βρισκόταν το παράξενο οφιοειδές πλάσμα που ονομαζόταν Εριχθόνιος. Σχετική με αυτό το γεγονός – ίσως σε ανάμνησή του – ήταν μια μυστική τελετή την οποία περιγράφει ο Πausanίας. Γι' αυτή την τελετή προετοιμάζονταν δύο μικρές παρθένες – διαφορετικές κάθε φορά – οι οποίες κατοικούσαν για κάποιο χρονικό διάστημα κοντά στον ναό της Πολιάδος Αθηνάς και ονομάζονταν αρρηφόροι. Η τελετή διαδραματιζόταν κατά τη διάρκεια της νύχτας και είχε μυστηριακό χαρακτήρα.

Οι δύο αρρηφόροι τοποθετούσαν στα κεφάλια τους, κατά το πρότυπο των καρυάτιδων, καλάθια που τους έδινε η ιέρεια της Αθηνάς των οποίων το περιεχόμενο δεν γνώριζε ούτε η ιέρεια ούτε και οι ίδιες. Στη συνέχεια κατευθύνονταν προς τον περίβολο της Αφροδίτης των Κήπων ο οποίος βρισκόταν εκεί κοντά – στη βόρεια πλευρά της Ακρόπολης που είναι σήμερα κλειστή για το κοινό – και από εκεί κατέβαιναν μέσω ενός υπόγειου περάσματος στο εσωτερικό του βράχου. Εκεί κάτω άφηναν τα αντικείμενα που μετέφεραν και έπαιρναν κάτι άλλο που έβρισκαν εκεί ήδη τοποθετημένο και έφερναν πίσω μαζί τους καλυμμένο. Ο Πausanίας είτε δεν ήξερε είτε δεν ήθελε να αποκαλύψει τη φύση των μεταφερομένων αντικειμένων, καθώς και τη σκοπιμότητα αυτής της τελετής για την οποία απ' ό,τι φαίνεται ούτε και η ίδια η ιέρεια της Αθηνάς είχε επαρκή πληροφόρηση. Αλλά τότε ποιος είχε γνώση της φύσης όλων αυτών των αντικειμένων που πηγαινοέρχονταν μέσω υπογείων περασμάτων, χωρίς κάποιο προφανή λόγο με τέτοια μυστικότητα και μέσα στη νύχτα; Προφανώς κάποιος ή κάποιοι που κατείχαν ιδιαίτερες γνώσεις σχετικές τόσο με τις χθόνιες λατρείες, οι οποίες είχαν συνήθως μυστηριακό χαρακτήρα, όσο και με την ιδιαίτερη σημασία της χρήσης σπηλαίων και υπογείων στοών σε τέτοιου είδους τελετουργίες.

Ο λόφος του Φιλοπάππου βρίσκεται ακριβώς απέναντι από την Ακρόπολη προσφέροντας την ωραιότερη θέα προς τον Παρθενώνα. Εκεί δεσπόζουν καγκελόφραχτες οι υποτιθέμενες

φυλακές του Σωκράτους που φημολογείται ότι συνδέονται με άλλο ένα τμήμα υπόγειων στοών. Μεταξύ των διαφόρων φραγμένων «πηγαδιών» που αφθονούν στο λόφο υπάρχει ένα που «κραυγάζει» ότι κάτι δεν πάει καλά. Λίγα μόλις μέτρα από την Δ. Αρεοπαγίτου, αλλά πάνω στην πλαγιά, κάποιος έφερε από το σπίτι του ένα βράδυ ένα στρώμα και μια καρέκλα και τα τοποθέτησε στο «πηγάδι». Επειδή μάλιστα τον ενδιέφερε η διάταξη των απορριμμάτων του, κατάφερε με κάποιον τρόπο να τοποθετήσει από ύψος τεσσάρων περίπου μέτρων, την καρέκλα όρθια στο στρώμα! Πρέπει να ήταν κάποιος πολύ τακτικός για να μην την πετάξει απλά μέσα...

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΥΞΗ ΥΠΟ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ

Στην Αθήνα ιδιαίτερη σχέση με την φημολογούμενη ύπαρξη υπογείων στοών και σπηλαίων που συνδέουν διάφορα σημεία της πόλης έχουν και αρκετοί χριστιανικοί ναοί. Ένα καλό παράδειγμα είναι ο ναός των Αγίων Ισιδώραν στον Λυκαβηττό στο εσωτερικό του οποίου υπάρχει ένα άνοιγμα που σύμφωνα με την αναρτημένη μέσα στον ναό επιγραφή αποτελούσε έξοδο διαφυγής των πιστών κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Η ίδια επιγραφή αναφέρει ότι η υπόγεια διαδρομή έφτανε στο Γαλάτσι και από εκεί μέσω μιας άλλης οπής κατέληγε στην Πεντέλη. Η οπή όμως σήμερα δεν οδηγεί παρά μόνο λίγα μέτρα μακριά (βλ. άρθρο Άγιοι Ισιδωροί Λυκαβηττού, Η σφραγισμένη έξοδος, Μυστική Ελλάδα # 8, Μάρτιος 2005). Άραγε κάποιος για λόγους που μόνο να φανταστούμε μπορούμε έκλεισαν την υπόγεια διόδο ή απλά αυτή δεν υπήρξε ποτέ; Το ενδιαφέρον είναι ότι αν δεν υπήρξε, τότε η επιγραφή είναι η ατράνταχτη απόδειξη μιας εισβολής του φανταστικού στο πραγματικό! Η επιγραφή διασώζει έναν θρύλο αν όχι ένα γεγονός και στηρίζει την ύπαρξη αρχαίων υπογείων διαδρομών, έστω και στο επίπεδο του συλλογικού ασυνειδήτου.

Ένα ανάλογο παράδειγμα αποτελεί ο ναός της Αγίας Δυνάμεως στη γωνία των οδών Μητροπόλεως και Πεντέλης. Σύμφωνα με το ενημερωτικό φυλλάδιο που διανέμεται στο ναό, το εκκλησάκι που αποτελεί μετόχι της μονής Πεντέλης διαθέτει μία υπόγεια στοά που φτάνει ως το σκοπευτήριο Καισαριανής και χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας για τη μεταφορά πυρομαχικών. Τα πυρομαχικά αυτά κατασκευάζονταν από καλόγερους σε έναν υπόγειο χώρο του ναού που βρίσκεται σε βάθος 15 μέτρων κάτω από την Αγία Τράπεζα, από τον οποίο ξεκινούσε η στοά. Όπως μας πληροφορεί το φυλλάδιο «τους τοίχους του υπόγειου χώρου κοσμούν παλιές τοιχογραφίες και σκαλισμένες παραστάσεις πουλιών, φύλλων αμπέλου και αγγέλων που κρατούν ρομφαίες», γεγονός που υποδεικνύει ότι κάποτε αποτελούσε τόπο λατρείας. Η ύπαρξη μάλιστα κάποιων κίωνων εκεί ανάγει την ύπαρξη λατρευτικού τόπου στην αρχαιότητα. Το ιερό του ναού είναι βεβαίως

κλειστό και για άλλη μία φορά αδύνατο να διαπιστωθεί η αλήθεια ή όχι των όσων επίσημα αναφέρονται για τα υπόγεια της Αγίας Δυνάμεως.

Μία άλλη εκκλησία της περιοχής του κέντρου που αποτέλεσε σταθμό στην νεομυθολογία της υπόγειας Αθήνας είναι η γνωστή ρώσικη εκκλησία στην Φιλελλήνων, στην περιοχή που κάποτε ονομαζόταν «Μπουμπουνίστρα» λόγω των ανεξήγητων κρότων που ακούγονταν κατά καιρούς από το υπέδαφος. Η Ρώσικη Εκκλησία γνωστή και ως εκκλησία της Παναγίας Λυκοδήμου διαθέτει μία κρύπτη αλλά η στοά που ξεκινά από αυτή δεν οδηγεί σε κάποιο δαιδαλώδες δίκτυο, αλλά αντίθετα σταματά σε ένα ρηχό αρχαίο πηγάδι (βλ. το πληρέστατο site www.iranon.gr). Άλλοι χριστιανικοί ναοί που έχουν συνδεθεί με το θέμα της Υπόγειας Αθήνας είναι η Μονή Καισαριανής, η Μονή Αστερίου και η Ομορφοκκλησιά στο Γαλάτσι.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΡΑΚΟΣ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΓΕΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Από τα πιο μυστηριώδη «αόρατα» σημεία του κέντρου είναι η πόρτα στην Ακαδημίας 58 α που αποτελεί δεύτερη είσοδο του νεοκλασικού κτιρίου της οδού Μαυρομιχάλη 6. Δημιούργημα και οικία του μεγάλου και ιδιαίτερου αρχιτέκτονα Ερνέστου Τσίλερ , το κτίριο παραμένει εντυπωσιακό και αποπνέει μυστήριο. Η παράδοση αρχιτεκτονική και διακόσμηση μπορούν να εξάψουν την φαντασία του ερευνητή, με αποκορύφωμα ένα μικρό βυζαντινό μουσείο, μεταγενέστερη προσθήκη, που μοιάζει (;) με εκκλησιάκι και καλύπτει όλη την εσωτερική αυλή. Περίτεχνα τέμπλα, κόγχες και η μεγαλοπρέπεια ενός άλλου αιώνα ιντριγκάρουν τη σκέψη. Το γεγονός ότι ο Τσίλερ σύμφωνα με τα αρχεία της Μασονικής Στοάς της Ελλάδας (www.grandlodge.gr) υπήρξε Μασόνος μάλλον δεν είναι αρκετό για να υποστηρίξει και τα όσα περί μυστικών τελετών εντός του κτιρίου έχουν αναφερθεί κατά καιρούς. Ο μεταλλικός δράκος που στόλιζε την είσοδο από Ακαδημίας 58α αποκαθλώθηκε πριν λίγα χρόνια, αφού έγιναν ανόητες και ύποπτες συνδέσεις με «σατανιστικές» τελετές στο χώρο του οικήματος. Δυστυχώς δεν υπάρχουν ούτε και είσοδοι που οδηγούν στον «κάτω κόσμο» παρά μόνο σκάλες που οδηγούν στον πάνω όροφο. Κανένα στοιχείο δεν αποδεικνύει τη σύνδεση της οικίας με υπόγειες στοές. Η πρόσβαση στην Ακαδημίας 58α από το εσωτερικό του σπιτιού έχει κλείσει με δύο τσιμεντένια χωρίσματα και στους δύο ορόφους, καθιστώντας οποιαδήποτε έρευνα αδύνατη.

Το κτίριο των παλαιών ανακτόρων που στεγάζει σήμερα το ελληνικό κοινοβούλιο υπήρξε ανέκαθεν ένα από τα πιο ενδιαφέροντα σημεία αναφοράς των θρύλων που μιλούν για

δαιδαλώδη δίκτυα στοών που διατρέχουν το υπέδαφος της Αθήνας. Η Βουλή χτίστηκε την περίοδο 1836-1840 από Βαυαρούς αρχιτέκτονες σ' έναν ιδιόμορφο, υπερυψωμένο από τη μία πλευρά και σχεδόν επικλινή γεωγραφικό χώρο, ο οποίος πριν φιλοξενήσει το γνωστό σε όλους αυστηρό και επιβλητικό κτίριο είχε την ονομασία «Αναλαμπή»! Ως κτίριο προορισμένο για βασιλείς και μάλιστα μιας χώρας που δεν είχε ακόμη σταθεροποιηθεί πολιτικά, είναι πολύ πιθανό να διέθετε υπόγειες διεξόδους που θα χρησιμοποιούνταν σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης. Εντυπωσιακό μάλιστα είναι το πολυεπίπεδο υπόγειο γκαράζ της Βουλής, η ύπαρξη του οποίου οδηγεί συνειρμικά στη φήμη που θέλει τα υπόγεια της Βουλής να συνδέονται με τα σπήλαια του απαγορευμένου μετά το σούρουπο Υμηττού δημιουργώντας μία μυστική έξοδο κινδύνου, διαθέσιμη στα μέλη του ελληνικού κοινοβουλίου.

Το 1842, άρχισε η κατασκευή και του ξενοδοχείου Μεγάλη Βρετανία, που είναι το πρώτο κτίριο, εκτός των Ανακτόρων, που χτίστηκε στην πλατεία Συντάγματος. Για τις υπόγειες στοές της περιοχής έχουν επίσης ακουστεί πολλά. Τα Χριστούγεννα του 1944, μια ομάδα ανταρτών, εισερχόμενη από κάποια υπόγεια είσοδο της οδού Πειραιώς μετέφερε ένα τόνο δυναμίτιδας κάτω από το ξενοδοχείο Μεγάλη Βρετανία, όπου γινόταν συνάντηση των συμμάχων (ανάμεσά τους και ο Γ. Τσόρτσιλ και ο Γ. Παπανδρέου). Η έκρηξη δεν έγινε, γιατί η ασφάλεια του ξενοδοχείου ειδοποιήθηκε και εντόπισε εγκαίρως τα εκρηκτικά. Το σχέδιο των υπογείων δικτύων υποτίθεται πως είχε διαρρεύσει από την πολεοδομία Αθηνών (βλ. άρθρο του Jonathan Bright «Υπόγειες Πολιτείες», strange 23).

Για την περίπτωση του Συντάγματος είναι προφανές πως δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη ή μη υπογείων στοών για λόγους «εθνικής ασφαλείας». Αν πράγματι υπάρχει, όπως λέγεται, υπόγεια διαδρομή προς τα σπήλαια του Υμηττού, που θα οδηγούσε εκεί την πολιτική εξουσία (την παλαιότερη ή την σημερινή) σε περίπτωση κινδύνου, σίγουρα είναι μια πληροφορία που δεν θα έπρεπε να γνωρίζει ο καθένας, τουλάχιστον όχι στις ακριβείς λεπτομέρειές της.

Τώρα, το που μπορεί να οδηγούν όλες αυτές οι υπόγειες στοές δεν είναι το μεγαλύτερο μυστήριο σχετικά με αυτές. Κατά καιρούς έχουν υπάρξει φήμες και για το τι μπορεί να συμβαίνει κάποια βράδια εκεί, όταν κανείς δεν μπορεί να το δει. Πόσο πιθανό είναι τελικά να υπάρχουν «μυστικές οργανώσεις» που δρουν στην Αθήνα και τελούν «παράξενες λειτουργίες» στα υπόγεια γύρω από το κέντρο της πόλης, ακόμα και κάτω από τη Βουλή, πράγμα που θα σήμαινε ότι σε αυτές λαμβάνουν μέρος και δημόσια πρόσωπα υπεράνω υποψίας;

Ήταν στις αρχές της δεκαετίας του '90 όταν ο Γιώργος Μπαλάνος, ο οποίος έχει συμβάλει

καθοριστικά και σε αυτό το ζήτημα, δημοσίευσε έναν (θρυλικό πλέον) πρόλογο λίγων σελίδων στις «Ιστορίες της Μυθολογίας Κθούλου» (εκδόσεις Ωρόρα). Εκεί, ως συνήθως, αφήνοντας πολλά δυσνόητα υπονοούμενα, μεταξύ άλλων, για τις υπόγειες στοές της Αθήνας και τις πιθανές συνδέσεις τους με τη δράση μυστικών αδελφοτήτων, δίνει εντελώς νέα και διαφορετική όψη στο όλο θέμα. Φυσικά ήταν μερικά χρόνια νωρίτερα, όταν με το «Αίνιγμα της Πεντέλης» είχε κινήσει το ενδιαφέρον του κόσμου για το ζήτημα της σπηλιάς του Νταβέλη και της ευρύτερης περιοχής, που τελικά έφτασε, μέσα και από αρκετές παρεξηγήσεις, να αναφέρεται σε κάθε συζήτηση γύρω από την υπόγεια Αθήνα. Κάποια στιγμή στο παρελθόν ζητήθηκε και από κρατικές υπηρεσίες η βοήθειά του για να ερευνηθεί και να αντιμετωπιστεί ένας «υπόγειος κίνδυνος», όπως έχει ο ίδιος αποκαλύψει. Το θέμα φαίνεται πως συνδέεται και με αυτό της «Σκιάς» και τελικά και με τα παράξενα καπάκια που φέρουν σύμβολα παραδοσιακά αποκρυφιστικά, όπως τα πεντάκινα αστέρια σε όλες τις πιθανές εκδοχές τους και άλλα περίεργα σχήματα, και βρίσκονται διάσπαρτα στους δρόμους της Αθήνας αλλά και άλλων πόλεων (βλ. Κάτι που έρπει ...Σαν σκιά, Locus 7).

Μυστηριώδη καπάκια, τρύπια βουνά, εκκλησίες με μυστικές κρύπτες, υπόγεια ποτάμια, υποχθόνιες λατρείες, απόρρητες στρατιωτικές εγκαταστάσεις, απόκρυφες αδελφότητες με σκοτεινούς σκοπούς φτιάχνουν ένα περίπλοκο αλλά και συναρπαστικό μωσαϊκό που αποτελεί πρόκληση για κάθε επίδοξο εξερευνητή. Η νεομυθολογία της υπόγειας Αθήνας είναι το ίδιο λαβυρινθώδης και γοητευτική με τις σήραγγες που υποτίθεται πως διατρέχουν την πόλη. Ίσως και περισσότερο...

ΑΝΟΔΟΣ

Περπατάμε αμέριμνοι σε μία Νεκρή Πόλη. Την Αθήνα. Νεκροί Άνθρωποι και Νεκρά Κτίρια την αποτελούν. Ξένοι σε ένα αφιλόξενο νεκροταφείο, έχουμε χάσει τα κλειδιά της εξόδου. Ίσως δεν τα είχαμε ποτέ. Περιμένουμε τη Ζωή από το Σκοτάδι, μία δροσοσταλίδα δράσης, μία ανακάλυψη από μία Αθήνα που πέρασε στη Λήθη. Την Υπόγεια Αθήνα και τα ξεχωριστά μυστικά της. Αναζητούμε μία Έξοδο, αλλά οι έξοδοι έχουν κλείσει. Χωρίς κλειδιά, αναπολούμε μπροστά από πόρτες άδειες...

«Έτσι η Ευσαπία των ζωντανών άρχισε να αντιγράφει το υπόγειο αντίγραφο της. Λένε ότι αυτό δεν συμβαίνει μονάχα τώρα: λένε ότι στην πραγματικότητα είναι οι νεκροί που έκτισαν την πάνω Ευσαπία κατ' εικόνα και ομοίωση της πόλης τους. Λένε ακόμα ότι στις δυο

Υπόγεια Αθήνα

Written by Ιδιωτικά Σύμπαντα
Wednesday, 26 December 2007 21:37

δίδυμες πόλεις δεν υπάρχει πλέον τρόπος για να ξεχωρίσει κανείς ποιοι είναι οι ζωντανοί και ποιοι οι νεκροί». Ίταλο Καλβίνο

ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΣΥΜΠΑΝΤΑ

Εφαπτόμενα Ιδιωτικά Σύμπαντα: idiotikasympanta@yahoo.gr

Το άρθρο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Μυστική Ελλάδα» Τεύχος 22 Ιούνιος 2006